

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут бізнесу, природокористування і туризму
Кафедра аграрних технологій та лісового господарства

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

навчальної практики з дисциплін:
«Лісознавство», «Лісівництво» та «Ґрунтознавство»

Освітня програма *«Лісове господарство»*
Рівень вищої освіти – *перший (бакалаврський)*
Спеціальність *205 – Лісове господарство*
Галузь знань *20 – Аграрні науки та продовольство*
Мова навчання: *українська*

Обговорено і рекомендовано на засіданні
кафедри аграрних технологій та
лісового господарства
Протокол №14 від 08 червня 2021 року

Чернігів – 2021

РОБОЧИЙ ЗОШИТ навчальної практики з дисциплін: «Лісознавство», «Лісівництво» та «Ґрунтознавство» Освітня програма «Лісове господарство» Рівень вищої освіти – *перший (бакалаврський)* Спеціальність 205 – *Лісове господарство* Галузь знань 20 – *Аграрні науки та продовольство* Мова навчання: *українська* Укладачі: Кудряшова К.М., Бондар І.М., Чмель О.П., Пархоменко М.М.. – Чернігів: НУЧП, 2021. – 24 с.

Укладач: Катерина Миколаївна Кудряшова, доцент кафедри аграрних технологій та лісового господарства НУ «Чернігівська політехніка», к.е.н.

Ірина Миколаївна Бондар, старший викладач кафедри аграрних технологій та лісового господарства НУ «Чернігівська політехніка»

Олена Петрівна Чмель, старший викладач кафедри аграрних технологій та лісового господарства НУ «Чернігівська політехніка»

Мирослав Миколайович Пархоменко, завідувач навчально-наукової лабораторії екологічно-сталого природокористування кафедри аграрних технологій та лісового господарства НУ «Чернігівська політехніка»

Відповідальний за випуск: Михайло Михайлович Селінний, завідувач кафедри аграрних технологій та лісового господарства НУ «Чернігівська політехніка», к.е.н., доцент

Рецензент: Корма Олександр Михайлович, доцент кафедри аграрних технологій та лісового господарства НУ «Чернігівська політехніка», к.б.н., доцент

ВСТУП	4
1 ЛІСОЗНАВСТВО	
1.1 Характеристика дослідної ділянки.....	5
1.2. Компоненти та характеристика лісостану.....	6
1.3. Ліс і фауна	7
1.4. Стан поновлення лісу	9
1.5. Екологія лісу.....	10
2 ЛІСІВНИЦТВО	
2.1. Головне користування лісом.....	13
2.2. Догляд за лісом.....	13
2.3. Рекреаційне лісівництво.....	14
3 ҐРУНТОЗНАВСТВО	
3.1. Типи ґрунтів.....	16
3.2. Вивчення будови ґрунтового профілю.....	16
3.3. Морфологічні ознаки генетичних горизонтів.....	17
ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ.....	21
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	22
ДОДАТКИ.....	23

ВСТУП

Метою навчальної практики є оволодіння здобувачами вищої освіти (далі ЗВО) сучасними методами, навичками, вміннями майбутньої професійної діяльності, формування у них, на базі одержаних в Національному університеті «Чернігівська політехніка» знань, професійних навичок для прийняття самостійних рішень під час роботи в конкретних суспільно-економічних умовах, виховання потреби систематично поповнювати свої знання й творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Робочий зошит навчальної практики розроблений відповідно до робочої програми практики. Зошит містить три розділи, а саме:

1. Лісознавство.
2. Лісівництво.
3. Ґрунтознавство.

Довідкові матеріали містяться за QR-кодами у відповідних розділах зошита.

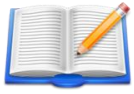
Обладнання та інструмент. Бусолі, мірні вилки, мірні стрічки, висотоміри, мірні рамки для обліку підросту, термометри, люксметри, електронні ваги, гербарні сітки, сокири, різці.

У результаті опрацювання завдань робочого зошиту майбутній фахівець **повинен вміти:**

- виконувати лісівницький опис насаджень;
- встановлювати походження, склад, форму, повноту, зімкнутість, густоту і вік деревостану;
- оцінювати стан поновлення лісу;
- встановлювати потребу насаджень в рубках догляду;
- визначати тип лісопаркового ландшафту;
- проводити рекреаційну оцінку;
- визначати типи ґрунтів;
- описувати генетичні горизонти ґрунтів.

I. ЛІСОЗНАВСТВО

1.1. Характеристика дослідної ділянки

Заповни таблицю.

Ознака	Характеристика
Географічне положення	
Рельєф	
Площа, га	
Категорія лісу	

*Більше про
категорії лісів
тут:*

Опиши лісовий масив.

Визначи і напиши, до якої групи едагонів (типів лісорослинних умов) за Алексєєвим-Погребняком відноситься дослідна ділянка.

---

*Більше про групи
едатонів тут:*

Напиши, які рослини-індикатори характерні для визначеної групи едагонів.

1.2. Компоненти та характеристика лісостану

Встанови відповідність між терміном та його визначенням (з'єднай лінією).

<i>Деревостан</i>	Напівкущі, трав'яні рослини, мох, папороть, лишайники
<i>Підріст</i>	Опале відмерле листя, хвоя, гілочки, шматки кори, шишки та інші органічні рештки
<i>Підлісок</i>	Сукупність молодих дерев, які не досягли половини висоти материнського деревостою
<i>Живий надґрунтовий покрив</i>	Шар органічних решток на поверхні ґрунту з різною стадією їх розкладання
<i>Позаярусна рослинність</i>	Сукупність різних рослин (ліан, мохів, лишайників), які зростають або розміщаються у різних ярусах деревостану
<i>Лісова підстилка</i>	Сукупність дерев, які складають основу лісового насадження
<i>Лісовий опад</i>	Кущі та зовсім молоді дерева, що ростуть у нижньому ярусі, нижній частині лісу

Які деревні породи на дослідній ділянці? Заповни таблицю.

Деревні породи	Деревні породи

Охарактеризуй деревостан на дослідній ділянці.

Ознаки	Характеристика
Походження	
Склад	
Форма	
Вік	

*Більше про походження
деревостану тут:*

*Більше про склад
деревостану тут:*

*Більше про форму
деревостану тут:*

*Більше про вік
деревостану тут:*

Охарактеризуй підріст на дослідній ділянці.

Показник	Значення
Порода	
Походження	
Середній вік	
Кількість дерев, шт.	
у т.ч. здорових, шт.	
пошкоджених, шт.	
сухих, шт.	

Підкресли, які рослини входять до складу трав'яного покриву на дослідній ділянці, та допиши, які ще рослини там ростуть.

Брусниця звичайна (*Vaccinium vitis-idaea* L.)

Орляк звичайний (*Pteridium aquilinum* L.)

Дурман звичайний (*Datura stramonium*)

Осока дводомна (*Carex dioica*)

Жовтець повзучий (*Ranunculus repens*)

Плевроцій Шребера (*Pleurozium schreberi*)

Звіробій звичайний (*Hypericum perforatum* L.)

Суниці лісові (*Fragaria vesca* L.)

Котячі ланки дводомні (*Antennaria dioica* L.)

Чистець лісовий (*Stachys sylvatica*)

Кропива дводомна (*Urtica dioica*)

Чистотіл звичайний (*Chelidonium majus* L.)

Чи є на дослідній ділянці рослини, які занесені до Червоної книги України?

1.3. Ліс і фауна

Напиши, які комахи зустрічаються на дослідній ділянці.

Знайди мурашники на дослідній ділянці. Дані занеси до таблиці.

Показник	Значення
Кількість мурашників, шт.	
Кількість мурашників на 1 га, шт./га	
Розмір мурашника, м	

Більше про мурашники тут:

1.4. Стан поновлення лісу

Стан поновлення лісу вивчають на некритих лісовою рослинністю землях, під пологом пристигаючих, стиглих і перестиглих насаджень та у молодняках, які утворилися в минулому ревізійному періоді шляхом закладки прямокутних або кругових пробних площадок, рівномірно розміщених на площі виділу.

Занеси дані поновлення лісу до таблиці

Показник	Значення
Площа площадки, м ²	
Розмір площадки, м	
Радіус кругових площадок, м	
Кількість сходів, шт.	

1.5. Екологія лісу

Визначи кількість опадів за рік, оціни середню температуру за рік, визначи максимальні та мінімальні температури.

Показник	Значення
Річна сума опадів, мм	
Середньорічна температура, °С	
Повітряна посуха, днів	
Ґрунтова посуха, днів	

1.5.1. Ліс і світло

Напиши, яке освітлення на дослідній ділянці (верхнє, бокове, наскрізне, нижнє).

Напиши, до якої групи відносяться породи дерев на дослідній ділянці по відношенню до світла (світловибагливі, тіньовитривалі).

Більше інформації тут:

1.5.2. Ліс і вітер

Позитивний вплив вітру на ліс. Наведи приклад.

Негативний вплив вітру на ліс. Наведи приклад.

1.5.3. Оцінка факторів впливу на розвиток лісових насаджень

Визначи критичні фактори, які вплинуть на розвиток лісових насаджень.

Показник	Оцінка
Річна сума опадів	
Середньорічна температура	
Повітряна посуха	
Ґрунтова посуха	
Освітлення	
Вітер	

Оцініть критичні фактори за 5-бальною системою (від 1 – найнесприятливіше до 5 – дуже сприятливе).

Висновки до розділу I

II. ЛІСІВНИЦТВО

2.1. Головне користування лісом

Наведи класифікацію рубок головного користування.

2.2. Догляд за лісом

Назви критерії, за якими призначаються лісові насадження до проведення різних видів рубок догляду в них.

Напиши, який вид рубок догляду потрібно провести на дослідній ділянці і з якою метою.

2.3. Рекреаційне лісівництво

Визначи тип ландшафту.

Більше інформації тут:

Надай рекреаційну оцінку дослідній ділянці.

Показник	Оцінка
Естетичність (від 1 до 5 балів)	
Пішохідність (від 1 до 5 балів)	
Додаткова оцінка (від 1 до 5 балів)	
Разом	

Рекреаційна оцінка ландшафту вважається високою з сумою від 3 до 8 балів; середньою – від 9 до 11 балів і низькою – 12-15 балів.

Висновки до розділу II

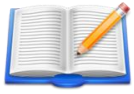

III. ҐРУНТОЗНАВСТВО

3.1. Типи ґрунтів

Визначи і запиши типи ґрунтів, які характерні для даної місцевості, користуючись літературними та картографічними джерелами.

Більше про генетичні горизонти тут:

3.2. Вивчення будови ґрунтового профілю

Вивчи будову ґрунтового профілю на дослідній ділянці. Замалюй його схему та дай назву генетичним горизонтам.

Схема ґрунтового профілю	Індекси та границі генетичних горизонтів, см

Опиши ґрунтовий профіль.

---

*Більше про будову
ґрунтових профілів тут:*

3.3. Морфологічні ознаки генетичних горизонтів

Заповни таблицю.

Індекс та потужність генетичного горизонту	Назва генетичного горизонту, характер переходу	Характеристика генетичного горизонту	
		Колір	
		Вологість	
		Гранулометричний склад	
		Структура	
		Шпаруватість	
		Складення	
		Біологічні елементи	
		Відособлені морфологічні елементи	
		Уламки гірських порід, включення та ін.	

Індекс та потужність генетичного горизонту	Назва генетичного горизонту, характер переходу	Характеристика генетичного горизонту	
		Колір	
		Вологість	
		Гранулометричний склад	
		Структура	
		Шпаруватість	
		Складення	
		Біологічні елементи	
		Відособлені морфологічні елементи	
		Уламки гірських порід, включення та ін.	
		Колір	
		Вологість	
		Гранулометричний склад	
		Структура	
		Шпаруватість	
		Складення	
		Біологічні елементи	
		Відособлені морфологічні елементи	
		Уламки гірських порід, включення та ін.	
		Колір	
		Вологість	
		Гранулометричний склад	
		Структура	
		Шпаруватість	
		Складення	
		Біологічні елементи	
		Відособлені морфологічні елементи	

Індекс та потужність генетичного горизонту	Назва генетичного горизонту, характер переходу	Характеристика генетичного горизонту	
		Уламки гірських порід, включення та ін.	
		Колір	
		Вологість	
		Гранулометричний склад	
		Структура	
		Шпаруватість	
		Складення	
		Біологічні елементи	
		Відособлені морфологічні елементи	
		Уламки гірських порід, включення та ін.	
		Колір	
		Вологість	
		Гранулометричний склад	
		Структура	
		Шпаруватість	
		Складення	
		Біологічні елементи	
		Відособлені морфологічні елементи	
		Уламки гірських порід, включення та ін.	
		Колір	
		Вологість	
		Гранулометричний склад	
		Структура	
		Шпаруватість	
		Складення	
		Біологічні елементи	

ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Звіт про проходження навчальної практики з дисциплін «Лісознавство», «Лісівництво» і «Ґрунтознавство» повинен містити:

- титульний аркуш (зразок наведено в Додатку А);
- зміст;
- вступ;
- заповнений робочий зошит;
- висновки;
- відгук і зауваження керівника практики (зразок наведено в Додатку Б).

Письмовий звіт разом зі щоденником подається на рецензування керівникові практики від кафедри.

ЗВО звітують про проходження практики перед комісією, призначеною завідувачем кафедри, до складу якої входять керівники практики від кафедри. Комісія приймає звіт у здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в університеті протягом перших трьох днів після закінчення практики. Оцінка за практику вноситься до заліково-екзаменаційної відомості і індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписами членів комісії.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Визначник еколого-генетичного статусу та родючості ґрунтів України : навчальний посібник / М.І. Полупан, В.Б. Соловей, В.І. Кисіль, В.А. Величко. – К.: Колообіг, 2005. – 304 с.
2. Свириденко В.Є., Бабіч О.Г., Киричок Л.С. Лісівництво. Підручник. – К.: Арістей, 2004. – 544 с.
3. Свириденко В.Є., Киричок Л.С., Бабіч О.Г. Практикум з лісівництва. Навчальний посібник. --К.: Арістей, 2006. – 416 с.
4. Термена Б.К. Лісознавство з основами лісівництва: Навч. посібник для студ. біол. спец. вищих навч. закл. – Чернівці: Книги – XXI, 2004. – 160 с.
5. Швиденко А.Й., Остапенко Б.Ф. Лісознавство. Підручник для вузів. – Чернівці: Зелена Буковина, 2001. – 354 с.

Додаток А
Титульна сторінка звіту

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ЗВІТ

про виконання програми практики

здобувача вищої освіти _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

групи _____

напряму підготовки (спеціальність) _____

освітньої програми _____

ступінь вищої освіти _____

бази практики _____
(повна назва)

Керівник практики
від бази практики

Керівник практики від кафедри

_____
(посада, прізвище, ініціали)

_____
(посада, прізвище, ініціали)

Додаток Б
Остання сторінка звіту

Відгук і зауваження керівника практики

_____

(текст відгуку)

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Керівник практики від підприємства,
установи організації:

_____
_____

(посада)

_____

(підпис) (П.І.П.)